

פרס מפעל חיים בשירה תשפ"ה להרצל ובלפור חקק- בית אצ"ג

הרצל ובלפור חקק

ביום 26.3.2025 כ"ו באדר תשפ"ה הוענק לנו פרס על מפעל חיים בשירה- מטעם בית אורי צבי (אצ"ג) בירושלים.
נביא כאן את עיקרי הדברים בטקס זה, כולל נאום הזכייה וכן חוות דעת השופטים.

הטקס התקיים במעמד בנו של המשורר, דוד- יונתן גרינברג. שופטי הפרס: פרופ' מירון איזקסון, צור ארליך, טלילה ציפר.
בשנת 2023 פרסמנו שני ספרי שירה נפרדים, ובשנת 2024 פרסמנו במשותף שני מחזורי שירה שקובצו לספר אחד.
נביא כאן את חוות דעת השופטים, ואת נאום הזוכים, שבו הצגנו את תפיסתנו וזיקתנו לשירתו של אצ"ג.
חוות דעת שופטי הפרס:

" האחים המשוררים הרצל ובלפור חקק הם מבוגיה של השירה העברית הלאומית זה עשרות שנים. שניהם ביחד, וגם כל אחד לחוד, מעטרים את תרבותנו בכתר עברי נאצל, ומחזקים בה, בשירתם ובכתיבתם העיונית, ממדים שאכן זקוקים לא-פעם לחיזוק: תפיסה חזונית-לאומית, הזדהות עם המפעל הציוני, אהבת ירושלים, וקולם של מי שהגיעו לכאן מנהרות בבל. דווקא מבבל, ערשו של בלבול הלשוניות בשחר ההיסטוריה המקראית, מגיעים אותם שניים שהדבקות בלשון העברית והשאיבה ממעיינות שירתה הם הכוח המניע אותם.

כל השנים פעלו האחים גם בזירה הציבורית, תוך שהם מבכרים את ההתמסרות לקידום של יוצרים צעירים על פני קידום העצמי. לאחרונה פרסמו השניים צמד ספרים-תאומים, בלפור את 'סולם הכלים השבורים' והרצל את 'השיר שלא שרו מעולם', המתמקדים שניהם במאבק החיים של התרבות העברית. השנה הופיע ספרם המשותף 'ניצוצות מגיא צלמוות', ובו שירה קינה ותקווה של השניים בעקבות מתקפת שמיני עצרת, שבה נרצחו בין היתר מחותניו של הרצל, זאב וזהבה הקר מבארי.

צוות השופטים של פרס אורי צבי גרינברג לשירה מעניק לאחים חקק ציון לשבח זה כהוקרה על מפעל חיים ספרותי מרשים."

בתום הטקס הזמין אותנו מנהל 'בית אורי צבי', אסף ברקי, לשאת דברים בשם הזוכים. חשוב היה לנו להזגיש שיצירתו של אצ"ג יקרה לנו.

בנו של אצ"ג, דויד גרינברג, ברך בצורה נרגשת ואמר ש"שירת האחים חקק מחוברת לזיכרון היהודי, לעם היהודי כקהילת זיכרון".

נאום פרס השירה תשפ"ה - מפעל חיים בשירה העברית:
וזה נאום הפרס:

"אנו מודים על הזכות לומר דברים בטקס פרס אורי צבי לשירה. המורשת השירית של אצ"ג יקרה לנו, ואנו גאים לעמוד במשבצת של שירה זו. אשרינו שזכינו לכך.

קו החיתוך העובר היום בין המשוררים הוא חד: האם אתה כותב רק מתוך האני הפרטי, האם אתה מחובר גם לאני הכללי? זה מקום החיבור שלנו עם אורי צבי גרינברג.

המשורר אורי צבי גרינברג מזוהה יותר ממשוררים אחרים כמשורר המגיב למציאות, הכותב מתוך אמפתיה עם גורל העם, שר מתוך עומק החיתוך של הפצע.

משורר כותב מתוך המצפון האסתטי, אך יש רגעים ששירים נכתבים מתוך המצפון האזרחי, וגם מתוך המצפון הלאומי. בכך קרוב אורי צבי לביאליק שהיה מייסד ויושב ראש ראשון של אגודת הסופרים העבריים. אנו חשים קרבה מיוחדת לנושא: שנינו היינו יושבי ראש של אגודת הסופרים העבריים, כל אחד מאיתנו שלוש קדנציות. התמסרות ליצירה מתוך האני הכללי וגם לפעילות ציבורית ספרותית מעידה על בחירה של הכותב לעמוד במשבצת הלאומית, ולא רק במשבצת הפרטית. יבורך בית אורי צבי על מסירותו ליצור חלופה תרבותית, לתת בימה ליצירה המחוברת לזיכרון, לאומה, לגורל היהודי. הפרס על שמו של אורי צבי נושא את הלפיד.

מורשת עמוקה הניעה את אורי צבי ואת חיים נחמן. מה פלא, ששניהם זכו לכינוי "משורר לאומי". ביאליק עמד בראש המשלחת שבדקה את מצב היהודים בעקבות פרעות קיישינב (1904). הפואמה שכתב "בעיר ההריגה" הפכה לפוח המניע שהוליד את האתוס של ההגנה היהודית. כאשר קם כאן היישוב בארץ ישראל - הודו מייסדי כוח המגן העברי שרוח שירתם של אורי צבי וחיים נחמן נגעה בכנפיהם, זו נשמת האומה, התקומה.

אורי צבי נולד כבן של האדמו"ר מגלינא, ואמו הייתה מיוחסת לאורי, השרף מסטרליסק. האם אפשר לא לחוש נרגש מהסיפורים החסידיים על אש השרף הנבואי?

בהיותו בן 22, חווה אורי צבי פוגרום קשה ביהודים ב-1918. פוגרום כזיכרון טראומטי שמעצב את תפיסתו הוא גם נחלתנו: שבע שנים לפני לידתנו בבגדד בשבועות תש"א - 1941 התרחש ה'פרהוד', ובתוך הנרצחים היו שני האחים הבכורים של אימנו סעידה. המשפחה חיתנה אותה בצעירותה, להכניס שומחה במשפחה, והיא חשה כמו נקראה ללדת את אחיה המתים. כשנולדנו כתאומים ב-1948 סמוך להקמת המדינה, אמרו החכמים בבגדד לסבא: "קיבלת שניים תמורת שניים". אנחנו היינו הפיצוי, היינו צידוק הדין. התוודענו לסיפור זה רק בהיותנו בני 29, מתוך ספר שפורסם אז על ה'פרהוד', והתוודעות זו שינתה את שירתנו. אנו מחוברים מאז לגורל היהודי, וחשים קירבה לאצ"ג במחויבותו לרצף היהודי לאורך דורות, להיסטוריה היהודית.

אורי צבי היה מודע למעמדו של ביאליק כמשורר לאומי ורחש לו כבוד על כך. עם זאת במניפסט שלו "כלפי תשעים ותשעה", הוא התפלמס וחש שההגה ננטש, שביאליק עזב לרגעים את עמדת המוכיח בשער ורתם את זמנו לפעילות ציבורית, להקמת 'עונג שבת' בתל אביב. הוא כתב על כך גם בשירו "פֶּלֶב בית". "ומשנתרבו הגייסות - - נסתם הצוהר, בזמן ובמקום, אשר בו הציץ הארי בגחלי עיניים בוערות אל המרחב העברי. , ביאליק, אייפה?".

צריך לזכור, עם זאת, שהפולמוס היה בלהט הדבקות באומה, בתחייתה המחודשת, וביאליק העריץ את אורי צבי על שירתו. הקריאה "אייפה" כמו מופנית לא פעם גם אלינו. אנו חשים זאת. בכתיבתנו - אנו מרגישים לא פעם מחויבות להיות לפה לכל הדורות הקודמים של העם היהודי, לתת ביטוי לגורל היהודי. זו נקודת החיבור בינינו לבין אורי צבי, כך הוא כתב:

נִכְנָסְתִּי לְאַרְץ כְּמוֹ לְתוֹךְ כְּבִשָּׁן
לְהוֹסִיף עוֹד אֵשׁ עַל הָאֵשׁ הָאוֹכֶלֶת
לְהוֹסִיף עוֹד גּוֹף לְסָפִינוּ הַחַד שֶׁל הַגּוֹרֵל הָעֶבְרִי.
וּבְשָׁעָה אֶפְלוּלָה אֲנִי מְרַגֵּשׁ עֲצָמֵי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
כְּמוֹ בְּתוֹךְ עֵמֶק הַחֲתוּךְ שֶׁל פָּצַע -
וַיֵּר לִי מָאֵד, אֶךְ לָצֵאת אֲנִי רוֹצֶה מֵאוֹתוֹ הַחֲתוּךְ!
(אורי צבי גרינברג, כל יחיד פמוני).

בימינו אלה - שעת המבחן הקשה הייתה: 7 באוקטובר 2023. שני המחנות של הרצל חקק נרצחו בקיבוץ בארי. יומיים לפני כן היו בסופת המשפחה בירושלים עם בתם, הנשואה לבנו. הרצח שלהם טלטל אותנו במשפחה. כתבנו פואמות על טבח שמחת תורה מתוך תחושה קשה, שכוח המגן העברי לא עמד בפרץ. הגורל היהודי נגע בגורל הישראלי, דמים בדמים נגָעו. ונסיים בפרס על שם אצ"ג שנגע באותו קו חיתוך. זו רוח ספרינו "סולם הכלים השבורים" (בלפור חקק), "השיר שלא שרו מעולם" (הרצל חקק), ובצידם הספר המשותף "ניצוצות מגיא צלמוות" – שירינו מגיא ההריגה. כולם פורסמו ב-2023, ועל כלל יצירתנו זכינו בפרס אורי צבי למפעל חיים. אשרינו שזכינו. אשרי המשוררים שזכו יחד עימנו בכבוד ובהפירה בכבודה של שירה.

נאום בטקס 'מפעל חיים בשירה העברית' לשנת תשפ"ה - להרצל ובלפור חקק - 26.3.2025 'בית אורי צבי (אצ"ג).